

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

סוטה פרק שביעי – דף מספר 5

בס"ד, ג' בטבת תשס"ט

ברכות וקללות - דיון חז"ל על מיקום המעמד

1. משנה סוטה פרק ז משנה ה. תיאור כללי של המעמד.
2. מיקום המעמד:
  - א) ספרי דברים פסקא נו.
  - ב) בבלי סוטה לג:
  - ג) ירושלמי סוטה פ"ז ה"ג
3. לאחר השלמת לימוד הדיון על המיקום נעבור ללימוד תוספתא פרק ח', (הטקסט מצורף). הברייתא מובאת בבבלי סוטה לג: ואילך ובירושלמי. יש דיון רחב עליו בתוספתא כפשוטה.

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

סוטה פרק שביעי – דף מספר 5

בס"ד, ג' בטבת תשס"ט

משנה מסכת סוטה פרק ז משנה ה

[ג] ברכות וקללות כיצד?

כיון שעברו ישראל את הירדן, ובאו אל הר גריזים ואל הר עיבל שבשומרון שבצד שכם שבאצל אלוני מורה, שנאמר (שם י"א) 'הלא המה בעבר הירדן' וגו' ולהלן הוא אומר (בראשית י"ב) 'ויעבר אברם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה', מה אלון מורה האמור להלן שכם אף אלון מורה האמור כאן שכם, ששה שבטים עלו לראש הר גריזים וששה שבטים עלו לראש הר עיבל והכהנים והלויים והארון עומדים למטה באמצע, הכהנים מקיפין את הארון והלויים את הכהנים וכל ישראל מכאן ומכאן,

שנאמר (יהושע ח') 'וכל ישראל וזקניו ושוטריו ושופטיו עומדים מזה ומזה לארון' וגו', הפכו פניהם כלפי הר גריזים ופתחו בברכה: ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה, ואלו ואלו עונין אמן, הפכו פניהם כלפי הר עיבל ופתחו בקללה (דברים כ"ז) 'ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה', ואלו ואלו עונין אמן, עד שגומרין ברכות וקללות, ואחר כך הביאו את האבנים ובנו את המזבח וסדוהו בסיד וכתבו עליו את כל דברי התורה בשבעים לשון שנאמר (שם) 'באר היטב', ונטלו את האבנים ובאו ולנו במקומן:

15 ספרי דברים פיסקא נו

(ל) 'הלא המה בעבר הירדן', - מעבר הירדן ואילך דברי רבי יהודה.

'אחרי דרך מבוא השמש' - מקום שחמה זורחת.

'אצל אלוני מורה' - ולהלן הוא אומר [בראשית יב ו] 'ויעבור אברם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה', מה אלון מורה האמור להלן שכם אף אלון מורה האמור כאן שכם,

20 אמר רבי אלעזר ברבי יוסי:

אמרתי להם לסופרי כותיים, זייפתם את התורה ולא ההניתם בה כלום, שכתבתם 'אצל אלוני מורה שכם', אף אנו למדים שזה הוא הר גריזים והר עיבל שבין הכותיים, שנאמר 'הלא המה בעבר הירדן' וגו' 'אצל אלוני מורה' ולהלן הוא אומר 'ויעבר אברהם בארץ', מה אלון מורה האמור להלן שכם אף אלון מורה האמור כאן שכם.

רבי אליעזר אומר:

25 לא זה הוא הר גריזים והר עיבל שבין הכותיים, שנאמר:

'הלא המה בעבר הירדן' - הסמוכים לעבר הירדן,

'אחרי דרך מבוא השמש' - מקום שחמה שוקעת,

'בארץ הכנעני' לא היה אלא מן החוים,

'היושב בערבה', לא היה אלא בין ההרים,

30 'מול הגלגל', אין אלו רואים את הגלגל.

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

סוטה פרק שביעי – דף מספר 5

בס"ד, ג' בטבת תשס"ט

רבי אליעזר בן יעקב אומר:

לא בא הכתוב אלא להראותם דרך בשניה כדרך שהראם בראשונה,
בדרך לכו אל תלכו בשדות,
היושב בישוב ולא במדבר,
בערבה במישור ולא בהרים.

35

תלמוד בבלי מסכת סוטה דף לג עמוד ב

ברכות וקלות כיצד? כיון שעברו ישראל את הירדן כו'.

תנו רבנן:

'הלא המה בעבר הירדן' - מעבר לירדן ואילך, דברי רבי יהודה,

'אחרי דרך מבוא השמש' - מקום שחמה זורחת,

'בארץ הכנעני היושב בערבה' - אלו הר גריזים והר עיבל שיושבין בהם כותיים

'מול הגלגל' - סמוך לגלגל,

'אצל אלוני מורה' - שכם, ולהלן הוא אומר: [בראשית יב] 'ויעבר אברם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה',

מה אלון מורה האמור להלן שכם, אף כאן שכם.

תניא,

אמר רבי אלעזר ברבי יוסי:

בדבר זה זייפתי ספרי כותיים, אמרתי להם: זייפתם תורתכם ולא העליתם בידכם כלום, שאתם אומרים 'אלוני

מורה – שכם', אף אנו מודים שאלוני מורה שכם,

אנו למדנוה בגזרה שוה, אתם במה למדתום!

רבי אלעזר אמר:

'הלא המה בעבר הירדן' - סמוך לירדן, דאי מעבר הירדן ואילך, הלא כתיב [דברים כז] 'והיה בעברכם את

הירדן',

'אחרי דרך מבוא השמש' - מקום שהחמה שוקעת,

'בארץ הכנעני' - ארץ חוי היא,

'היושב בערבה' - והלא בין הרים וגבעות הן יושבין!

'מול הגלגל' - והלא לא ראו את הגלגל!

רבי אליעזר ב"י אומר:

לא בא הכתוב אלא להראות להן דרך בשניה כדרך שהראה להן בראשונה, דרך - בדרך לכו ולא בשדות וכרמים,

היושב - בישוב לכו ולא במדברות, בערבה - בערבה לכו ולא בהרים וגבעות.

55

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

סוטה פרק שביעי – דף מספר 5

בס"ד, ג' בטבת תשס"ט

- 60 תלמוד ירושלמי מסכת סוטה פרק ז ה"ג
'הלא המה בעבר הירדן' - מן הירדן ולהלן,
'אחרי דרך מבוא השמש' - מקום שהחמה זורחת,
'בארץ הכנעני היושב בערבה מול הגלגל אצל אלוני מורה' - זה הר גריזים והר עיבל שבין הכותים,
דברי רבי יהודה
ר' אלעזר אומר: 65
אין זה הר גריזים והר עיבל שלכותים, שנאמר,
'הלא המה בעבר הירדן' - מן הירדן {ולהלן} <ולכן>
'אחרי דרך מבוא השמש' - מקום שהחמה שוקעת,
'בארץ הכנעני' - אילו בין החוי,
'היושב בערבה' - אילו בין ההרים, 70
'מול הגלגל' - אין כאן גלגל,
'אצל אלוני מורה' - אין כאן אלוני מורה.
מה מקיים רבי אלעזר 'הר גריזים' ו'הר עיבל'?
שתי גבשושיות עשו וקראו זה הר גריזים וזה הר עיבל,
על דעת (ר' אלעזר) [דר' יהודה] מאה ועשרים מיל הלכו באותו היום 75
על דעת (ר' יהודה) [דר' אלעזר] לא זזו ממקומן
תני:
רבי אליעזר בן יעקב אומר: לא... [בא הכתוב] אלא להשוות להן את הדרך ולומר,
בדרך ילכו ולא בשדות,
ביישוב ילכו ולא במדבר, 80
בערבה ילכו לא בהרים.
אמר רבי אלעזר בר' שמעון:
נמיתי לסופרי כותים זיפתם תורתכם ולא הועלתם לעצמיכם כלום, שהכתבתם בתורתכם 'אצל אלוני מורה
שכם', והלא ידוע שהוא שכם, אלא שאין אתם דורשין לגזירה שוה ואנו דורשין לגזירה שוה, נאמר כאן 'אלוני
מורה' ונאמר להלן 'אלוני מורה', [מה 'אלוני מורה' האמור להלן שכם, אף 'אלוני מורה' האמור כאן שכם וכדרכי
ישמעאל], 85
דרכי ישמעאל אמר: כל ביאות שנאמרו בתורה לאחר ארבע עשרה [שנה] נאמרו, שבע שכיבשו ושבע שחילקו,
ודכוותה לא נאמרו ברכות וקללות אלא לאחר ארבע עשרה שנה.
התיב רבי חנניה קומי רבי מנא: והכתיב 'והיה בעברכם את הירדן תקימו את האבנים האלה'?
אמ' ליה: אבנים הקימו אותן מיד, ברכות וקללות לאחר ארבע עשרה שנה נאמרו. 90

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

סוטה פרק שביעי – דף מספר 5

בס"ד, ג' בטבת תשס"ט

תוספתא מסכת סוטה (ליברמן) פרק ח

הלכה א

ברכות וקללות אילו שאמרו ישראל בשעה שעברו ישראל את הירדן שנא' והיה ביום אשר תעברו את הירדן כיצד עברו ישראל את הירדן בכל יום היה ארון נוסע אחר שני דגלים והיום נסע תחלה שנ' הנה ארון הברית (הברית) ארון כל הארץ וגו'

95

הלכה ב

בכל יום היו לויים נושאים את הארון והיום נשאוהו כהנים שנ' והיה כנוח כפות רגלי הכהנים וגו' ר' יוסה או' בשלשה מקומות נשאו כהנים את הארון אחת כשעברו ישראל את הירדן ואחת כשסבבו את יריחו ואחת כשהחזירוהו למקומו

הלכה ג

וכיון שהוטבלו מקצת רגלי הכהנים בירדן עמדו מי הירדן שנ' ויעמדו המים היורדים מלמעלה וגו' שנים עשר מיל על שנים עשר מיל היה גובהן של מים דברי ר' יהודה אמ' ר' לעזר בי ר' שמעון וכי אדם קל או מים קלים הוי אומ' מים קלין יותר מאדם מלמד שהיו מגרשין ועוליין למעלה למעלה כיפין על גבי כיפין כשלש מאות מיל עד שראו אותם כל מלכי אומות העולם שנ' ויהי כשמוע כל מלכי האמורי אשר בעבר הירדן ימה וגו'

הלכה ד

וכן רחב אומר' לשלוחי יהושע כי שמענו את אשר הוביש ה' את מי ים סוף מפניכם וגו' ונשמע וימס לבבנו וגו'

הלכה ה

עודם בעבר הירדן אמ' להם יהושע דעו על מנת כן אתם נכנסין לארץ שתורישו את יושביה שנ' והורשתם את ישבי הארץ מפניכם ואבדתם וגו' ואם לא תורישו והיה כאשר דמיתי לעשות להם אעשה לכם ואם אין אתם מקבלין באין מים ושוטפין אתכם

הלכה ו

עודם בירדן אמ' להם יהושע הרימו לכם איש אבן אחת על שכמו למספר שבטי בני ישראל והנחתם אתם תחת מצב רגלי הכהנים בירדן סימן לבנים שעברו אבותם בירדן עודם בירדן אמ' להם יהושע שאו לכם מזה מתוך הירדן ממצב וגו' ר' יהודה אומ' ר' חלפתא ואלעזר בן מתאי וחנניה בן כינאי עמדו על אותן אבנים ושערו כל אחת ואחת משוי ארבעי' סאה מיכן אתה מחשב כמה היה באשכול וכיון שעלה אחרון שבישראל לירדן חזרו מי הירדן למקומם שנ' וישבו מי הירדן למקומם וילכו כתמול שלשום על כל גדותיו נמצאו ישראל לצד אחד וארון ונושאו לצד אחד נשא ארון את נושאו והעבירן בירדן נמצאת אומ' שלשה מיני אבנים הן אחד שהעמיד משה על שפת הירדן בערבות מואב ואחד שנתן תחת מצב רגלי הכהנים ואחד שהעבירו עמהן ר' יהודה אומ' על אבני מזבח כתובה אמרו לו היאך למדו אותן אומות העולם את התורה אמ' להן מלמד שנתן המקום בלב כל אומה ומלכות ושלחו נטורים שלהם והשיאו את הכתב מגבי אבנים בשבעים לשון באותה שעה נתחתם גזר דינם של

120

אומות העולם לבאר שחת

הלכה ז

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

סוטה פרק שביעי – דף מספר 5

בס"ד, ג' בטבת תשס"ט

- 125 ר' שמעון או' על הסיד כתבו כיצד כירוהו וסדוהו בסיד וכתבו עליו את כל דברי התורה בשבעים לשון וכתבו מלמטה למען אשר לא ילמדו אתם וגו' אם אתם חוזרין בכם אנו מקבלין אתכם בוא וראה כמה ניסין נעשו לישראל באותו היום עברו מי הירדן ובאו אל הר גרזים ואל הר עיבל שבשומרון שבצד שכם שבאצל אילוני מורה שני' הלא המה בעבר הירדן אחרי וגו' יותר מששים מיל לא עמד איש בפניהם וכל שעמד בפניהם מיד נתרז שני' את אימתי אשלה לפניך וגו' ואו' תפל עליהם אימתה ופחד וגו' עד יעבר עמך זו ביאה ראשונה עד יעבר עם זו קנית זו ביאה שניה אמור מעתה ראויין היו ישראל לעשות להם כדרך שנעשה להם על הים אלא שחטאו
- הלכה ח
- 130 ואחר כך הביאו את האבנים ובנו את המזבח והעלו עליו עולות ושלמים וישבו ואכלו ושתו ונטלו את האבנים ובאו ולנו במקומן שני' והעברתם אותם עמכם והנחתם אותם במלון יכול בכל מלון ת"ל במלון אשר תלינו בו הלילה והיכן לנו בגלגל ואומ' ואת שתים עשרה האבנים האלה וגו' הא למדת שבגלגל העמידום
- הלכה ט
- 135 כיצד אמרו ישראל וקללות ששה שבטים עלו לראש הר גרזים וששה שבטים עלו לראש הר עיבל כהנים ולוים וארון עומדים למטה באמצע הכהנים מקיפין את הארון והלוים את הכהנים וישראל מיכן ומיכן שנאמ' וכל ישראל וזקניו מה ת"ל חציו אל מול הר גרזים וחציו אל מול הר עיבל מלמד שמחצה אל הר גרזים מרובה יותר משל הר עיבל מפני שמקצת שבטו של לוי למטה ר' ליעזר בן יעקב אומ' אין אתה יכול לומר לוי למטה שכבר נאמ' לוי למעלה ואין אתה יכול לומר לוי למעלה נאמר לוי למטה אמור מעתה זקני כהונה ולויה למטה ושאר שבט למעלה ר' אומ' הראויין לשרת עומדין למטה ושאיין ראויין לשרת עומדין למעלה הפכו פניהם כלפי הר גרזים ופתחו בברכה ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה תועבת ה' מעשה ידי חרש ולא שם בסתר והיו אילו ואילו עונין ואומ' אמן הפכו פניהם כלפי הר עיבל ופתחו בקללה ארור האיש אשר יעשה פסל וגו' והיו אילו ואילו עונין אמן הפכו כלפי הר גרזים פתחו בברכות ברוך אשר יקים את דברי התורה כלפי הר עיבל פתחו בקללו' ארור אשר לא יקים וגו'
- הלכה י
- 145 ברוך בכלל ברוך בפרט ארור בכלל ארור בפרט ללמוד וללמד לשמור ולעשות ארבע על ארבע הרי שמונה שמונה על שמנה הרי שש עשרה ושלש בריתות עם כל אחת ואחת הרי ארבעים ושמנה בריתות וכן בהר סיני וכן בערבות מואב
- הלכה יא
- 150 ר' שמעון מוציא של הר גרזים ושל הר עיבל ומביא של אהל מועד ואין לך כל דבר ודבר שלא נכרתו עליו ארבעים ושמנה בריתות ר' שמעון בן יהודה איש כפר עכו אומ' משום ר' שמעון אין לך כל דבר ודבר בתורה שלא נכרתו עליו חמש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים בריתות כיוצאי מצרים אמ' ר' אם לדברי ר' שמעון בן יהודה איש כפר עמוס שאמ' משם ר' שמעון אין לך כל דבר ודבר בתורה שלא נכרתו עליו שלש עשרה בריתות ויש עם כל אחת ואחת שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות והמשים

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

סוטה פרק שביעי – דף מספר 5

בס"ד, ג' בטבת תשס"ט

מדרש תנאים לדברים מכילתא

155 יד. ונתתה את הברכה על הר גריזים וג' אחר ירושה וישיבה הכתוב מדבר אתה אומר אחר ירושה וישיבה הכתוב מדבר או אינו מדבר אלא בביאתם לארץ והלך תל' לו' והיה כי יביאך י"י וג' הא אחר ירושה וישיבה הכתוב מדבר דברי ר' ישמעאל ר' עקיבא אומר בכניסתן לארץ הכת' מד' אתה [אומר בכניסתן] לארץ הכ' מד' או אינו [אלא לאחר ירושה וישיבה תלמוד לומר]...